Η Μπουμπουλίνα επιτίθεται στα κάστρα του Ναυπλίου. Παλαιά ελαιογραφία. Μουσείο Μπουμπουλίνας, Σπέτσες.

Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα

Η Μεγάλη Κυρά των Σπετσών και πρωτοκαπετάνισσα του Αγώνα

Του ***Φίλιππου Δεμερτζή-Μπούμπουλη***

Η ΛΑΣΚΑΡΙΝΑ Μπουμπουλίνα, Υδραία στην καταγωγή, ήταν κόρη του Σταυριανού Πινότση και της Σκεύως Κοκκίνη. Κοκκίνηδες και Πινότσηδες ήταν δύο από τα παλαιότερα σόγια της Υδρας. Το όνομα Πινότσης έχει ενετική ρίζα. Οι Κοκκίνηδες προέρχονταν από βυζαντινή οικογένεια με μεγάλο παρακλάδι στη Ζάκυνθο, που στην Υδρα αναφέρονται για πρώτη φορά το 1580, οι δε Πινότσηδες το 1596. Οι πληροφορίες προέρχονται από κατευθείαν απόγονο των Κοκκίνηδων, τον μηχανολόγο Αντώνιο Κοκκίνη και καταρρίπτουν τα μυθεύματα περί δήθεν αρβανίτικης καταγωγής της Μπουμπουλίνας από την πλευρά της μητέρας της, των Κοκκίνηδων δηλαδή.

Η γέννηση της Μπουμπουλίνας προδιαθέτει, συμβολικά θα λέγαμε, για την πολυτάραχη ζωή της. Γεννήθηκε στις 11 Μαΐου του 1771 μέσα σε μια τουρκική φυλακή στην Κωνσταντινούπολη, όταν η Σκεύω, ετοιμόγεννη, κατάφερε να επισκεφθεί τον ετοιμοθάνατο άνδρα της, που είχε φυλακιστεί εξαιτίας της ενεργούς συμμετοχής του στα Ορλωφικά, το 1769–70. Η νεογέννητη βαφτίζεται στην Πόλη από τον Παναγιώτη Μούρτζινο, άρχοντα της Μάνης και κατόπιν γνωστό Φιλικό, ο οποίος της δίνει το όνομα Λασκαρίνα. Μετά τον θάνατο του Πινότση, μητέρα και κόρη επιστρέφουν στην Υδρα. Τέσσερα χρόνια αργότερα η Σκεύω έρχεται σε δεύτερο γάμο με τον Σπετσιώτη καπετάνιο Δημήτριο Λαζάρου ή Ορλώφ και έτσι η Λασκαρίνα εγκαταστάθηκε πλέον στις Σπέτσες. Στα 17 της χρόνια παντρεύεται τον Δημήτριο Γιάννουζα και στα 30 της κάνει δεύτερο γάμο, με τον Δημήτριο Μπούμπουλη από τον οποίο πήρε και το όνομά της. Και οι δυο σύζυγοί της, Σπετσιώτες καπεταναίοι, σκοτώνονται σε ναυμαχίες με Μπαρμπερίνους πειρατές. Το 1811 βρίσκει την Μπουμπουλίνα δύο φορές χήρα και μητέρα επτά παιδιών, τρία με τον Γιάννουζα και τέσσερα με τον Μπούμπουλη.

Συγχρόνως όμως κληρονομεί και μία μεγάλη περιουσία σε πλοία, μετρητά και ακίνητα. Τα μετρητά και μόνο που της άφησε ο Μπούμπουλης ήταν πάνω από 300.000 χρυσά ισπανικά τάλαρα. Την περιουσία αυτή όχι μόνο διατηρεί αλλά και αυξάνει με τη σωστή διαχείριση και το εμπόριο. Γίνεται μέτοχος σε διάφορα σπετσιώτικα πλοία και αργότερα ναυπηγεί τρία δικά της–μεταξύ αυτών και ο περίφημος «Αγαμέμνων» του οποίου η ναυπήγηση εκόστισε 75.000 τάλλαρα.

Το 1821 βρίσκει τη Λασκαρίνα με ένα στόλο από πέντε πλοία, βαριά εξοπλισμένα, και με δικό της στρατιωτικό σώμα, τα «παλικάρια» της, όπως

Συνέχεια στην 12η σελίδα

Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα. Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.

Το ορειχάλκινο άγαλμα της Λασκαρίνας Μπουμπουλίνας στις Σπέτσες (φωτ.: Κ. Ξενικάκης).

Η Μπουμπουλίνα (Μπομπελίνα) όπως τη συνέλαβε η φαντασία Ρώσου λαϊκού καλλιτέχνη της εποχής. Ιστορικό Μουσείο Μόσχας.

Συνέχεια από την 11η σελίδα

τους φώναζε. Στις 13 Μαρτίου, σηκώνει την πρώτη επαναστατική σημαία της θάλασσας στο κατάρτι του «Αγαμέμνονα», και τη χαιρετίζει με κανονιοβολισμούς μπροστά στο λιμάνι των Σπετσών. Η σημαία της Μπουμπουλίνας έδειχνε έναν αετό που κρατούσε στα νύχια του την άγκυρα και τον Φοίνικα, και συμβόλιζε την αναγέννηση του έθνους με τη βοήθεια του ναυτικού. Η δράση της Λασκαρίνας λίγο πολύ γνωστή σε όλους μας. Οι επιθέσεις της όμως στα παραθαλάσσια κάστρα του Ναυπλίου ήταν μία σελίδα απαράμιλλου ηρωϊσμού. Αυτό πιστοποιείται και από την αφήγηση του ιστορικού και αυτόπτη μάρτυρα Α. Χατζή – Αναργύρου, ο οποίος γράφει: «... μία γυνή να επιστρατεύση, γυνή πλουσία, αποφασίσασα και πλοία και χρήματα και υιούς ολοκαύτωμα εις το βωμόν της πατρίδος να προσφέρει. Αυτή δε η γυνή είναι η Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα, την οποία τα έθνη ανευφήμησαν και εχαιρέτησαν ως ηρωίδα. Ητο δε πράγματι λεοντόθυμος. Το 1821, Δεκεμβρίου 4, εις την πολιορκίαν του Ναυπλίου, το ενθυμούμεθα, επιβαίνουσα σε ίδιον πλοίο της, μόνη διέταξε την έφοδο εις τας λέμβους κατά του φρουρίου (...) αι σφαίραι και οι μύδροι (...) χαλαζηδόν επιπίπτοντες, υποχρεούν τους ανδρείους της να υποχωρήσωσι προς ολίγον. Εξανίσταται τότε η Αμαζών (...) και τους βοά... "Είσθε λοιπόν γυναίκες και όχι άνδρες; Εμπρός!..." Οι αξιωματικοί την υπακούουν, μάχονται, θνήσκουν, επανελθόντες εις την τάξιν, αλλ' εις μάτην, το φρούριον διά θαλάσσης ήτο απόρθητον. Διό μετέβη εις την ξηράν και εκεί εστρατήγει μέχρι της παραδόσεως του Ναυπλίου, τη 30 Νοεμβρίου 1822, συμμετέχουσα των έργων της πολιορκίας, οδηγούσα τα παλικάρια της, χορηγούσα τους θησαυρούς της».

Ενας άλλος ιστορικός, ο Ι. Φιλήμων, θέλοντας να περιγράψει την τόλμη και γενναιότητα της Μπουμπουλίνας γράφει την αθάνατη φράση «...ενώπιον αυτής ο άνανδρος ησχύνετο και ο ανδρείος υπεχώρη».

Το όνομα και τα κατορθώματα της Μεγάλης Κυράς, όπως την αποκαλούσαν οι Αργείοι, κάνουν τον γύρο του κόσμου. Πολλοί γράφουν γι' αυτήν, άλλοι καλά και άλλοι πικρόχολα. Ενα είναι βέβαιον. Οτι η Μπουμπουλίνα έδωσε τα πάντα για την πατρίδα «και πλοία και χρήματα και υιούς».

Αγνωστο χέρι, φονικό...

Το τέλος της Καπετάνισσας τραγικό, θα λέγαμε, όπως και το τέλος της ναυαρχίδας της. Ο «Αγαμέμνων» καίγεται από τους Ελληνες το 1831 στον ναύσταθμο του Πόρου, σε εμφύλια διαμάχη μεταξύ Υδραίων και κυβερνητικών δυνάμεων του Καποδίστρια. Η κόρη της θάλασσας είχε πάει νωρίτερα, από ελληνικό και μάλιστα σπετσιώτικο βόλι.

Στις 11 Μαΐου του 1825, η Μπουμπουλίνα ζει στο σπίτι της στις Σπέτσες άνευ σχεδόν περιουσίας, πολύ πικραμένη με την έκβαση της Επανάστασης. Εχει χάσει δύο γιους στον πόλεμο και βλέπει τη χώρα να σπαράσσεται από τον δεύτερο τότε εμφύλιο πόλεμο μεταξύ στεργιανών και νησιωτών, τη στιγμή μάλιστα που ο Ιμπραήμ έχει εισβάλει στην Πελοπόννησο καταστρέφοντας και σφάζοντας.

Η ίδια είχε συλληφθεί στο Ναύπλιο δύο φορές από την τότε κυβέρνηση Κουντουριώτη και διά απειλής φυλακίσεως είχε σχεδόν εξορισθεί πίσω στις Σπέτσες. Ο Κολοκοτρώνης μετά τη δολοφονία του γιου του Πάνου (συζύγου της κόρη της Μπουμπουλίνας, Ελένης), είχε και αυτός συλληφθεί και φυλακιστεί μαζί με άλλους οπλαρχηγούς στον Προφήτη Ηλία, μοναστήρι της Υδρας. Τη μέρα λοιπόν εκείνη, η Λασκαρίνα μαθαίνει ότι ο γιος της Γιώργος Γιάννουζας έχει απαγάγει την κόρη του Χριστόδουλου Κούτση, Ευγενία. Ο λόγος; Την αγαπούσε αλλά οι Κουτσαίοι δεν θέλανε το γάμο. Πηγαίνει, λοιπόν, η Μπουμπουλίνα στο σπίτι του Γιάννουζα για να δει τι συμβαίνει. Λίγο αργότερα καταφθάνουν έξω από το αρχοντικό και οι Κουτσαίοι για να πάρουν πίσω την κοπέλα. Ακολουθεί σκληρή λογομαχία μεταξύ Μπουμπουλίνας και Κουτσαίων. Βραδιάζει... τα πρόσωπα ίσα που διακρίνονται. Τα σκληρά και αμείλικτα λόγια της Καπετάνισσας είναι αρκετά για να οπλίσουν τελικά το χέρι του άγνωστου, λόγω σκότους, δολοφόνου. Ενας πυροβολισμός ακούγεται. Το βόλι την χτυπά στο μέτωπο και ακαριαία την αφήνει νεκρή.

Ηταν, λοιπόν, τραγικό και άδοξο το τέλος αυτής της γυναίκας που μέσα της ξεχείλιζε, πιο ισχυρή από όλα τα άλλα, η αγάπη για την πατρίδα. Το όνομά της, του οποίου η φήμη απλώθηκε σε όλο τον κόσμο και συνδέθηκε τόσο με την πολιορκία του Ναυπλίου, αντηχεί ακόμα επάνω από τον κρότο των τηλεβόλων. Ορθια στο καράβι της, άφοβη και ατρόμητη με αστραποβόλο βλέμμα, δείχνει στους ναύτες τα οχυρώματα του Ναυπλίου, τους παρορμά σε έφοδο και πυρ κατά των φρουρίων. Μετά θάνατον, οι Ρώσοι της απονέμουν τον τιμητικό τίτλο της Ναυάρχου, έναν τίτλο με παγκόσμια μέχρι σήμερα μοναδικότητα για γυναικεία μορφή, έναν τίτλο που όμως ποτέ δεν της έδωσαν οι Ελληνες.

Παλαιό μογγολικό ξίφος και η δερμάτινη θήκη του, δώρο στην Μπουμπουλίνα από τον Τσάρο Αλέξανδρο. Μουσείο Μπουμπουλίνας, Σπέτσες.

Το Μουσείο Μπουμπουλίνας

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ, που στεγάζεται στο αρχοντικό της Μπουμπουλίνας, δημιουργήθηκε από τον υπογράφοντα, τετρασέγγονό της και ιδιοκτήτη του αρχοντικού. Πριν από την ίδρυση του μουσείου το κτίριο είχε υποστεί μεγάλες φθορές και ο κίνδυνος κατάρρευσής του ήταν πλέον ορατός. Καθώς δεν υπήρχε ευχέρεια για να αντιμετωπιστούν οι επισκευές, επιλέχθηκε η λύση της σύστασης μουσείου. Ιδρύθηκε τότε η μη κερδοσκοπική «Εταιρεία Πολιτιστικών Υπηρεσιών Η ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΝΑ», η οποία διαχειρίζεται τα έσοδα του μουσείου για την επισκευή και συντήρηση του αρχοντικού και τη λειτουργία του ως μουσείου και πολιτιστικού κέντρου, το οποίο για πρώτη φορά λειτούργησε τον Ιούνιο του 1991.

Με επιχορήγηση του Υπουργείου Πολιτισμού, ύψους 20.000.000 δρχ., άρχισε αμέσως η επισκευή. Αντικαταστάθηκε τότε όλη η στέγη και διάφορα εξωτερικά κουφώματα. Δυστυχώς, όμως, μέχρι σήμερα, παρ' όλες τις προσπάθειες προς το υπουργείο για περαιτέρω χρηματοδότηση, δεν υπήρξε άλλη θετική ανταπόκριση. Το έργο συνεχίζεται από τα έσοδα του μουσείου, με πολύ αργούς ρυθμούς. Τα μελλοντικά σχέδια περιλαμβάνουν την ολοκλήρωση της επισκευής, την επέκταση των επισκέψιμων χώρων, τη δημιουργία ιστορικής –και δανειστικής για το κοινό– βιβλιοθήκης, την ανακατασκευή και επέκταση των βοηθητικών κτισμάτων γύρω από το αρχοντικό, που τώρα έχουν πλέον καταρρεύσει, ως και τη δημιουργία ηλεκτρονικού αρχείου στο οποίο θα καταγραφεί κατά ενότητες όλη η Ελληνική Επανάσταση. Ολα αυτά, βέβαια, προϋποθέτουν και κάποια κρατική, κοινοτική ή και ιδιωτική βοήθεια, διότι τα έσοδα του μουσείου δεν επαρκούν. Οι τρέχουσες ανάγκες για την επισκευή και μόνον του κυρίως αρχοντικού υπερβαίνουν τα 50.000.000 δρχ.

Εως σήμερα το μουσείο έχουν επισκεφθεί περισσότερα από 150.000 άτομα σε περίπου 50 μήνες λειτουργίας, καθώς τους χειμερινούς μήνες το κτίριο παραμένει κλειστό για επισκευές και συντήρηση. Από τους επισκέπτες, οι 45.000 ήταν μαθητές και οι υπόλοιποι παραθεριστές, Ελληνες και αλλοδαποί. Η επιτυχία αυτή οφείλεται στην άρτια ξενάγηση των επισκεπτών. Ο επισκέπτης πληροφορείται την ιστορία της ηρωίδας, μαθαίνει λεπτομέρειες της πολυτάραχης ζωής της και άγνωστες σε πολλούς πτυχές της Ελληνικής Επανάστασης, ενώ θαυμάζει τα διάφορα εκθέματα, τα οποία εξηγούνται λεπτομερώς από τους ξεναγούς. Πιστοποίηση της επιτυχούς λειτουργίας είναι τα δέκα διακοσιοσέλιδα βιβλία επισκεπτών, γεμάτα συγχαρητήρια για την προσπάθεια και θαυμασμό για την ηρωίδα.

Επάνω: το αρχοντικό της Μπουμπουλίνας, σήμερα μουσείο, στη συνοικία Ντάπια των Σπετσών. Αριστερά: η μεγάλη σάλα του αρχοντικού, με το φλωρεντινό ταβάνι. Κάτω: αναμνηστικό νόμισμα κοπής 1930 εις μνήνην Λασκαρίνας Μπουμπουλίνας.

Το αρχοντικό

Το αρχοντικό της Μπουμπουλίνας κατασκευάστηκε, κατά τα λεγόμενα των απογόνων της, περίπου το 1670 από ένα Μαυριτανό αρχιτέκτονα σπουδασμένο στη Φλωρεντία. Την τελική, όμως, μορφή του την πήρε μετά από αρκετά χρόνια, καθώς διάφορες αρχιτεκτονικές διαφορές δείχνουν ότι οικοδομήθηκε κατά τμήματα, σε διαφορετικές περιόδους. Το κτίριο, σε κάτοψη, έχει σχήμα «Π», με εσωτερική αυλή, πράγμα που, για την αρχιτεκτονική των Σπετσών στα τέλη του 18ου αιώνα, υποδηλώνει αρχοντική καταγωγή και οικονομική ευμάρεια του ιδιοκτήτη. Εχει ισόγειο και δύο ορόφους, συνολικής επιφάνειας 670 τ.μ. Ο πρώτος όροφος, όπου ευρίσκονται όλα τα σαλόνια, είναι μέχρι στιγμής και ο χώρος του μουσείου. Στα πολλά και σημαντικά εκθέματα συμπεριλαμβάνονται προσωπικά αντικείμενα της ηρωίδας, έπιπλα και αντικείμενα του 18ου έως και τις αρχές του 20ού αιώνα, συλλογές όπλων και βυζαντινών εικόνων, πορσελάνες, πίνακες, κ.λπ., που, μαζί με το αριστουργηματικό φλωρεντιανό σκαλιστό ταβάνι της μεγάλης σάλας, μεταφέρουν τον επισκέπτη σε άλλες εποχές.

Οι αλλοδαποί βρίσκουν την επίσκεψη εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, καθότι μαθαίνουν, οι περισσότεροι για πρώτη φορά, ένα κομμάτι της ιστορίας μας, δηλαδή την τουρκοκρατία και την Ελληνική Επανάσταση, κατά κανόνα άγνωστα σ' αυτούς. Διαπιστώνεται ότι πολλοί από αυτούς, μετά την επίσκεψη κατανοούν την παρούσα ένταση στις σχέσεις μας με την Τουρκία, αφού γνωρίζουν πλέον τι συνέβη στο παρελθόν.

Τα συναισθήματα των Ελλήνων επισκεπτών, πολλά και διάφορα. Υπερηφάνεια για τους προγόνους μας, φιλοπατρία, πικρία και οργή για τα σφάλματα του παρελθόντος, προβληματισμός για το μέλλον και πολλά ερωτήματα για την άγνοια σημαντικών ιστορικών γεγονότων.

Στο αρχοντικό της Μπουμπουλίνας ζωντανεύουν οι μνήμες, και η καρδιά της Καπετάνισσας, που ξανακτυπά τώρα εκεί, μεταδίδει στους επισκέπτες τον παλμό της.

Φ.Δ.–Μπ.